

Asperger-lasten sosiaalisten ja vuorovai- kutustaitojen tukeminen toiminnalli- sessa osallistumisessa

Miina Risikko

Opinnäytetyö, AMK

Kesäkuu 2021

Terveys- ja hyvinvointialat

Toimintaterapeutin tutkinto-ohjelma

Risikko, Miina

Asperger-lasten sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen tukeminen toiminnallisessa osallistumisessa

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kesäkuu 2021, 31 sivua.

Terveys- ja hyvinvointialat. Toimintaterapeutin tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Verkkojulkaisulupa myönnetty: kyllä

Tiivistelmä

Suomessa noin yhdellä prosentilla ihmisistä todetaan vuosittain jokin autismin kirjon häiriö. Vuonna 2014 näistä ihmisistä noin 40 000:lla oli Aspergerin oireyhtymä. On siis melko yleistä, että sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset törmäävät työssään ihmisiin, joilla on todettu Aspergerin oireyhtymä tai oireyhtymän kaltaisia oireita. Asperger-henkilöillä on usein haasteita heidän sosiaalisissa ja vuorovaikutuksellisissa taidoissa. Nämä vaikuttava pärjäämiseen toiminnallisessa osallistumisessa heidän arkielämässään. Tavoitteena oli selvittää, minkälaisilla keinoilla sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja voitaisiin harjoitella toimintaterapian näkökulmasta. Selvitettiin myös, kuinka nämä keinot auttoivat Asperger-henkilöitä heidän toiminnallisessa osallistumisessaan.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksessa haastateltiin neljää toimintaterapeuttia käyttäen teemahaastattelurunkoa. Haastattelurunko suunniteltiin tutkimuskysymysten pohjalta. Saatu aineisto analysoitiin käyttämällä teoriaohjaavaa analyysitapaa.

Tulokset jaettiin kolmeen eri yläluokkaan, jotka pohjautuivat Inhimillisen toiminnan malliin. Tuloksissa kerrottiin Asperger-lasten haasteista, interventiokeinoista ja siitä, miten nämä interventiokeinot olivat vaikuttaneet lasten arkeen. Aineistosta nousi esille merkittävimmin toistot, struktuurit ja tilanteiden sanoittaminen. Aineistossa korostui myös lähiaikuisten kanssa tehtävän yhteistyön tärkeys ja heidän mukanaolonsa lapsen kuntoutuksessa.

Toimintaterapeuteilla on monia erilaisia keinoja Asperger-lasten sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluksi. Keinoja voidaan myös soveltaa ja niitä voidaan käyttää muuallakin, kuin toimintaterapiassa. Keinot voivat olla käytössä koko toimintaterapiaprosessin ajan. Vain kokeilemalla selviää, mitkä keinot käyvät kenellekin.

Avainsanat (asiasanat)

Toimintaterapia, Aspergerin oireyhtymä, lapset, sosiaaliset taidot

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Risikko Miina

Supporting the social and interaction skills of Asperger children in occupational participation

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, June 2021, 31 pages.

Health and well-being. Degree Programme in Occupational Therapy. Bachelor's thesis.

Permission for web publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

In Finland there are approximately one percent of people each year who are diagnosed with an autism spectrum disorder. In 2014, about 40 000 of these people had Asperger's syndrome. Therefore, it is quite common for social and health professionals to come into contact with people with Asperger's syndrome or syndrome-like symptoms in their work. Asperger individuals often face challenges in their social and interactive skills. There are impressive for coping with occupational participation in their daily lives. The aim was to find out in what ways social and interaction skills could be practiced from the perspective of occupational therapy. It was also explored how these ways helped Asperger individuals in their occupational performance.

The thesis was conducted as a qualitative study. The study interviewed four occupational therapists using a thematic interview framework. The framework of the interview was designed based on the research questions. The obtained material was analyzed using a theory-guided analysis method.

The results were divided into three different upper categories based on The Model of Human Occupation. The results described the challenges of Asperger children, the means of interventions, and how these interventions had affected children's daily lives. Of the material, repetitions, structures and the lyrics of situations emerged the most significantly. The material also emphasized the importance of co-operation with close adults and their involvement in the child's rehabilitation.

Occupational therapists have many different ways to practice the social and interaction skills of Asperger children. Means can also be applied and used elsewhere than in occupational therapy. The means can be used throughout the whole occupational therapy process. Only by experimenting will you find out what means work for anyone.

Keywords/tags (subjects)

Occupational therapy, Asperger's syndrome, children, social skills

Miscellaneous (Confidential information)

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Teoreettinen viitekehys	6
2.1	Toiminnallinen osallistuminen	6
2.2	Viestintä- ja vuorovaikutustaidot	7
2.3	Sosiaaliset taidot	8
2.4	Aspergerin oireyhtymä.....	9
2.4.1	Luokitus ja diagnoosi	9
2.4.2	Oireyhtymän kuvailu.....	10
2.4.3	Asperger-lapsi	11
3	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	13
4	Toteutus	14
4.1	Tutkimusprosessi ja -menetelmä	14
4.2	Aineistonkeruu	14
4.3	Aineiston analyysi.....	16
5	Tulokset	18
5.1	Toiminnallinen osallistuminen	18
5.2	Toiminnallinen pätevyys	19
5.3	Toiminnallinen identiteetti	20
5.4	Muut yleiset terapeuttiset elementit.....	22
6	Pohdinta	23
6.1	Keskeisten tulosten tarkastelu	23
6.2	Eettisyys ja luotettavuus	24
6.2.1	Eettisyys	24
6.2.2	Luotettavuus	25
6.3	Johtopäätökset ja kehittämissuhteet.....	26
Lähteet	27
Liitteet	30
	Liite 1. Apukysymykset haastatteluun	30
	Liite 2. Tiedoksianto haastateltaville toimintaterapeuteille	30
Taulukko 1.	Esimerkkejä pelkistyksistä ja luokitteluista	17

1 Johdanto

Keskustelin kerran erään tuttavani kanssa, joka on toiminut jo monia vuosia erityisluokanopettajana alaluokilla. Hän kertoi, kuinka hänen Asperger-oppilailtaan on usein samankaltaisia haasteita sosiaalisissa ja vuorovaikutustaidoissa. Heidät on monesti ymmärretty väärin näiden haasteiden vuoksi. Aloin tutkia asiaa ja selvisi, että vuonna 2014 arvioitiin Suomessa olevan noin 40 000:lla Aspergerin oireyhtymä (Vuokko, T. 2014). Autismin kirjon häiriöiden esiintyvyys on yleensä yhden prosentin luokkaa koko väestöstä. Aiemmin sen luultiin olevan vähemmän. (Leppämäki, S., Moilanen, I., Sumia, M., Tani, P. & Voutilainen, A. 2016.) Asperger-henkilöitä on siis melko paljon, sekä aikuisissa että lapsissa. Mietin tulevana toimintaterapeutina, miten minä voisin parantaa tietoisuutta Aspergerin oireyhtymästä ja sen tuomista haasteista. Mietin myös, kuinka voisin näitä haasteita helpottaa. Näistä ajatuksista syntyi opinnäytetyöni aihe.

Tarkoituksena tässä opinnäytetyössä on tutkia, minkälaisin keinoin alakouluikäisten Asperger-lasten sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja voitaisiin parantaa toimintaterapian näkökulmasta, ja miten toimintaterapiainterventiot ovat vaikuttaneet näiden lasten sosiaaliseen ja vuorovaikutukselliseen osallistumiseen heidän arjessaan. Valitsin tämän näkökulman siksi, että Aspergerin oireyhtymän yleisistä haasteista löytyy paljon tietoa, mutta ei juurikaan siitä, miten näitä haasteita voitaisiin vähentää. Haluan lisätä tietoisuutta niistä keinoista, joista toimintaterapeutit ovat nähneet olevan hyötyä Asperger-lapsille heidän jokapäiväiseen elämäänsä.

Asperger-lasten kanssa työskentelee yleensä moniammatillinen tiimi, johon kuuluu esimerkiksi erityisopettaja, toimintaterapeutti, sosiaalitoimen perhetyöntekijä, neuropsykologinen valmentaja, psykologi ja lääkäri. Myös lapsen vanhemmat ovat isossa roolissa eri taitojen opettamisessa. On tärkeää antaa kaikille näille ammattilaisille Asperger-henkilön itsensä lisäksi työkaluja ja tietoa, miten Aspergerin oireyhtymän sosiaalisia sekä vuorovaikutuksellisia taitoja pystyttäisiin harjoittelemaan ja parantamaan. Koska Aspergerin oireyhtymä ei yleensä näy ihmisessä mitenkään ulkoisesti, on tärkeää antaa oikeaa tietoa ammattilaisille ja muille lapsen lähipiirissä oleville, jotta heidän on helpompi tunnistaa nämä haasteet ja kyseinen oireyhtymä.

2 Teoreettinen viitekehys

Tässä opinnäytetyössä on käytetty teoriapohjana Inhimillisen toiminnan mallia eli MOHO:a (The Model of Human Occupation). Mallin on kehittänyt Gary Kielhofner 1980-luvulla (Kielhofner 2008, 1). Inhimillisen toiminnan mallin keskiössä on vamman tai sairauden sijaan inhimillinen toiminta ja asiakaslähtöinen terapiakäytäntö (Kielhofner 2008, 3).

2.1 Toiminnallinen osallistuminen

Toiminnallinen osallistuminen (occupational participation) on yksi kolmesta toiminnan eri tasosta, jotka erotetaan tekemisestä (doing) Inhimillisen toiminnan mallissa. Toiminnallisella osallistumisella tarkoitetaan itsestä huolehtimista, työn tekemistä ja vapaa-ajan viettämistä. Kaikkiin näihin tekemisiin kuuluu monia eri tehtäviä ja tekoja, joita tehdään niin oman valinnan perusteella kuin sosiaalisen ympäristön odotustenkin mukaisesti. Toiminnallinen osallistuminen ei siis ole vain toiminnallisuutta. Siihen liittyy myös henkilökohtaisia ja sosiaalisia merkityksiä. (Kielhofner 2008, 101-102.)

Toiminnalliseen osallistumiseen vaikuttavat henkilön toiminnallinen identiteetti (occupational identity) ja toiminnallinen pätevyys (occupational competence). Ajan kuluessa ihmiselle kehittyy toiminnallinen identiteetti, mikä on käsitys siitä, kuka ihminen on toimijana, ja millaiseksi hän haluaa tulla. Toiminnalliseen identiteettiin kuuluvat muun muassa mielenkiintoisiksi koetut toiminnot, käsitys siitä, kuka kokee olevansa roolien ja ihmissuhteiden kautta, käsitys odotuksista toiminnalle, ja käsitys omasta suorituskyvystä. (Kielhofner 2008, 106-107.) Suorituskyky (performance capacity) mahdollistaa asioiden tekemisen olemassa olevien fyysisten ja psyykkisten kykyjen avulla (Kielhofner 2008, 21).

Toiminnallinen pätevyys tarkoittaa sitä, kuinka paljon ihminen voi toteuttaa osallistumista toiminnallisen identiteettinsä mukaan. Toiminnallinen pätevyys sisältää esimerkiksi omien arvojen mukaisen toiminnan, velvollisuuksien täyttämisen rutiinien ylläpidossa, ja sellaisiin toimintoihin osallistumisen, mistä ihminen saa tyydytystä tai hallinnan tunnetta. Näiden kaikkien keskellä tapahtuu toiminnallista mukautumista (occupational adaptation). Mukautumista tapahtuu, kun toiminnallinen identiteetti rakentuu myönteisesti, ja ihminen saavuttaa toiminnallisen

pätevyyden. Toimintoihin osallistumisesta seuraa siis toiminnallista mukautumista. (Kielhofner 2008, 107.)

2.2 Viestintä- ja vuorovaikutustaidot

Inhimillisen toiminnan mallissa toiminnallisilla taidoilla (skills) tarkoitetaan sellaisia tekoja (actions), jotka voidaan havaita ja jotka ovat päämääräsuuntautuneita. Näitä taitoja tarvitaan siis tehtävien suorittamiseen. Mallissa suorituskyyvyllä tarkoitetaan tehtävien taustalla olevaa kyvykkyyttä, esimerkiksi lihasvoimaa. Taidoilla taas tarkoitetaan konkreettisia asioita, mitä ihminen tekee kyseisen tehtävän aikana, esimerkiksi pitää kiinni esineestä tai ruohonleikkurin työntäminen. Inhimillisen toiminnan mallissa toiminnalliset taidot jaetaan kolmeen eri ryhmään: motoriset taidot, prosessuaaliset taidot ja viestintä- ja vuorovaikutustaidot. Motorisia taitoja tarvitaan itsensä ja esineiden siirtämiseen. Prosessuaaliset taidot ovat taitoja, joita tarvitaan loogiseen etenemiseen eri tehtävissä, tarkoituksenmukaisten materiaalien ja työvälineiden valintaan ja ongelmatilanteista selviytymiseen. (Kielhofner 2008, 103.)

Vuorovaikutus- ja viestintätaidot ovat sellaisia havaittavia tekoja, jotka kohdistuvat toiseen henkilöön, ympäristöön tai meneillään olevaan toimintaan (Keponen, R. & Piikki, S. 2016). Nämä taidot taas jaetaan kolmeen eri kategoriaan, joita ovat non-verbaali viestintä (mm. katsoo, ilmehtii ja elehtii), tiedon vaihtaminen (mm. kysyy, ylläpitää puhetta) ja vastavuoroisuus (mm. ottaa kontaktia, mukautuu) (Kielhofner 2008, 103). Kyseisiin taitoihin kuuluvat esimerkiksi keskustelun aloittaminen, toisen ihmisen aktiivinen kuuntelu, toisen ihmisen tunteiden tunnistaminen ja ymmärtäminen, sekä kyky asettua toisen ihmisen asemaan (Kalliopuska, 1995). Viestintä- ja vuorovaikutustaidot kohdistuvat toiminnan eri muotoihin ja ympäristön sosiaaliseen ulottuvuuteen. Toiminnan muotoja voidaan toteuttaa yksin, kuten esimerkiksi useimmat itsestä huolehtimisen toiminnot. Iso osa toiminnallisesta käyttäytymisestä tarvitsee kuitenkin onnistuakseen muita ihmisiä. Viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin vaikuttavat sekä kulttuuri että ympäristötekijät. (Keponen, R. & Piikki, S. 2016.)

Kun havainnoidaan tai arvioidaan toista ihmistä, on oltava tietoinen kulttuurin vaikuttavista piirteistä. Kulttuuri vaikuttaa siihen, miten toimimme. Kulttuuri määrittelee käsityksiä siitä, miten ihmisen odotetaan toimivan tietyissä tilanteissa, ja mitä he tekevät ollessaan yhdessä. Kulttuuri on esimerkiksi niitä luonnollisena pidettyjä asioita ja tapoja, joita tiettyyn ryhmään kuuluvat ihmiset

pitävät itsestäänselvinä käyttäytymismalleina. Kulttuurin avulla siis tunnistamme, millainen käyttäytyminen ja toiminta on tilanteeseen sopivaa tai sopimatonta. (Keponen, R. & Piikki, S. 2016.)

Ympäristötekijöitä ovat niin fyysinen kuin sosiaalinenkin ympäristö. Fyysiseen ympäristöön kuuluvat ne esineet ja tilat, joissa henkilö toimii tai joita hän käyttää. Sosiaaliseen ympäristöön taas luetaan sosiaaliset ryhmät ja toiminnan muodot. Yleensä havainnoidessa tai arvioidessa ihmisen toimintaa, fyysinen ympäristö otetaan kyllä huomioon taustatekijänä, mutta etusijalla on kuitenkin sosiaalinen ympäristö eli sosiaaliset ryhmät ja toiminnan muodot. Sosiaaliset ryhmät joko sallivat tai painostavat ihmisen toiminnallista käyttäytymistä. Tähän vaikuttavat ryhmän sisällä olevat roolit eri henkilöillä, ja ryhmässä toimivat normit ja tunnelma. Ryhmädynamiikka vaikuttaa siis ryhmän sisällä olevan henkilön toiminnalliseen käyttäytymiseen. Toiminnan muoto on jotain sellaista, minkä voi tunnistaa ja joka säilyy kulttuurisesti. Eri toiminnan muodoille on annettu nimiä, jotka kulttuurin jäsenet siten tunnistavat, esimerkiksi valmistaa aterian tai leikkaa nurmikon. Toiminnan muotoihin vaikuttavat kulttuurisesti olevat säännöt, joita muut ihmiset odottavat henkilön noudattavan. Monet toiminnan muodot ja niihin liittyvät säännöt ovat niin itsestään selviä, ettei niitä tajua ennen kuin rikkoo näitä sääntöjä. Riippuen kulttuurista ja henkilöstä, tiettyyn toiminnan muotoon saattaa liittyä esimerkiksi katsekontakti, puhuminen vuoronperään tai tietyssä aiheessa pysyminen keskustelun aikana. (Keponen, R. & Piikki, S. 2016.)

2.3 Sosiaaliset taidot

Sosiaaliset taidot ovat taitoja, jotka ovat sosiaalisesti hyväksytyjä, kun olemme tekemisissä muiden ihmisten kanssa. Usein sosiaaliset taidot ovat niin tavallisia, ettemme edes välttämättä ymmärrä tarvitsevamme niitä. Sosiaalisia taitoja ovat esimerkiksi itsekontrolli, muiden ihmisten auttaminen, toisen ihmisen tervehtiminen, muiden kanssa toimiminen yhteistyössä sekä kompromissien teko. Sosiaalisissa taidoissa ja tilanteissa voimme arvioida, onko käytös tilanteeseen sopivaa tai yleensäkin oikea tapa toimia. Sosiaalisia taitoja voi harjoitella niin itseilmaisun, liikunnan, musiikin, roolileikkien kuin näyttelemisenkin kautta. Yleisesti lapsen pitäisi jo varhaisvuosinaan saada kotoaan vahvistusta hänen sosiaalisille taidoilleen, joita lapsi voi sitten soveltaa uusissa tilanteissa. Lapsi ottaa oppia muilta ja mallintaa näkemäänsä käyttäytymistä. On tärkeää ilmaista lapselle, mikä on hyväksyttävää käyttäytymistä ja sitten vahvistaa näitä taitoja. Yleisimpiä lapsen käyttäytymistä vahvistavia tapoja ovat joko lapsen itsensä tai lapsen seurassa

olevan aikuisen sanallinen vahvistaminen tai jonkinlainen palkitseminen hyvästä käyttäytymisestä. (Kalliopuska, 1995.)

Sosiaalisten taitojen puute tulee lapsilla usein esille ryhmätilanteissa, kuten päiväkodissa. Kotona toimivat rutiinit ja yhteistyö aikuisten kanssa eivät välttämättä toimi uudessa ympäristössä muiden lasten kanssa. Melko usein lapsen eri taidot ovat epätasaiset. Lapsi voi esimerkiksi oppia lukemaan varhain ja haluaa oppia uutta, mutta toisten lasten kanssa toimiminen voi olla vaikeaa ja leikkitaidot olla vähäiset. Tällaisille lapsille voidaan helposti asettaa liian suuria odotuksia heidän hyvien kognitiivisten taitojensa pohjalta, jolloin epäsoviva käyttäytymistä voidaan pitää virheellisesti tahallisenä. On hyvä tietää lapsen neurologisista haasteista, kuten Aspergerin oireyhtymästä, jotta saadaan oikaistua muiden ihmisten asenteita ja luoda pohjaa kuntoutukselle. (Neuropsykologit 2013.)

2.4 Aspergerin oireyhtymä

2.4.1 Luokitus ja diagnoosi

Toukokuussa 2013 julkaistiin Amerikan psykiatrisen yhdistyksen (APA) luoman tautiluokituksen uusin versio DSM-5. Tässä versiossa muuttui muun muassa autismikirjon häiriöiden luokka (ASD, Autism Spectrum Disorder). Siinä Aspergerin oireyhtymä jäi omana diagnoosinaan pois. Tärkein syy tähän oli epäselvyys diagnostisista rajoista. Aspergerin oireyhtymää ei tämän mukaan siis diagnosoida enää erikseen, vaan se kuuluu autismikirjon diagnoosin alle. Aspergerin oireyhtymä löytyy kuitenkin edelleen virallisesta tautiluokituksesta, kunnes ICD-11 julkaistaan. (Leppämäki, S. & Niemelä, A. 2014.)

ICD on Maailman terveysjärjestön (WHO) kehittämä tautiluokitusjärjestelmä. Sen uusin luokitus ICD-11 on suunniteltu otettavaksi käyttöön vuoden 2022 alusta. Tässä luokituksessa poistuvat erilliset diagnoosit, kuten Aspergerin oireyhtymä, autismi sekä epätyypillinen autismi. Näiden tilalle tulee yksi sateenvarjodiagnoosi: autismikirjon häiriö. Pohjana ICD-11 - tautiluokitusjärjestelmän suunnitelluille muutoksille on Psykiatrisen tautiluokituksen luoma DSM-5 -järjestelmä ja siinä tapahtuneet muutokset (edellä mainittu). (Autismikirjon diagnosointi muuttuu N.d.). Tämä uusi autismin diagnoosi pyrkii ottamaan paremmin huomioon autismin moninaisuuden ja sen vaikeustason vaihtelun (Autismia on monenlaista (selkokielineen). N.d.).

Aspergerin oireyhtymän diagnostiset kriteerit on kehittänyt Christopher Gillberg vuonna 1991. Kriteerit ovat sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmat, kapea-alaiset kiinnostuksen kohteet, pakonomainen tarve luoda rutiineja ja harrastuksia, puheen ja kielen poikkeavuus, ongelmia ei-sanallisessa kommunikoinnissa ja motorinen kömpelyys. Kaikissa kriteereissä on annettu esimerkkejä, millä tavoin ne ilmenevät Asperger-henkilöillä. Diagnoosi annetaan henkilölle, jos hänellä sosiaalisen rajoittuneisuuden lisäksi täyttyy ainakin neljä viidestä muusta kriteeristä. (Attwood 2012, 33-34.) Aspergerin oireyhtymää on kuvattu tässä opinnäytetyössä vielä omana diagnoosinaan, jotta aiheen rajaus ja aineistonkeruu on helpompaa ja selkeämpää.

2.4.2 Oireyhtymän kuvailu

Aspergerin oireyhtymä on neurobiologinen keskushermostollinen kehityshäiriö, joka kuuluu autismin kirjoon. Aspergerin oireyhtymä voi aiheuttaa hyvin vaihtelevia toimintarajoitteita ja siksi puhutaan autismin ”kirjosta”. Aspergerin oireyhtymä on monelle diagnosoidulle osa heidän identiteettiään. Asperger-ihmiset näkevät, kuulevat ja tuntevat maailman eri tavalla kuin muut ihmiset. He voivat tarvita erityistä tukea arkeensa, etenkin, jos henkilöllä on muita liitännäisiä diagnooseja. Autismi kirjon diagnoosit eivät yleensä näy ulospäin millään tavalla ja näiden henkilöiden käyttäytymistä voidaan helposti tulkita väärin. Kaikilla autismi kirjon henkilöillä ilmenee vaikeuksia sosiaalisessa kommunikaatiossa, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sosiaalisessa mielikuvituksessa. Kuitenkin autismi ilmeneminen näillä henkilöillä on yksilöllistä. (Aspergerin oireyhtymä (F84.5), N.d.).

Asperger-ihmisillä voi olla yli- tai aliherkkyttä aistimuksille, esimerkiksi äänille, kosketukselle, hajuille tai mauille. Nämä voivat aiheuttaa heille ahdistusta tai jopa fyysistä kipua. (Aspergerin oireyhtymä (F84.5), N.d.). Inhimillisen toiminnan mallissa ihmisen ominaisuuksia ovat muun muassa tahto (volition) ja tottumus (habituation). Tahto viittaa toiminnan motivaatioon. Siihen kuuluu henkilökohtainen vaikuttaminen, arvot ja mielenkiinnon kohteet. (Kielhofner 2008, 12-13.) Tottumus taas kuvaa ihmisen toimintojen muotoutumista arjessa, joka sisältää tavat, roolit ja rutiinit (Kielhofner 2008, 16). Asperger-ihmisille on tyypillistä, että he haluavat pitää tarkkasti kiinni rutiineista, säännöistä ja sopimuksista. Tällainen henkilö voi haluta esimerkiksi mennä aina samaa reittiä kouluun tai töihin, ja käyttää samaa kulkuvälinettä. Muutoksiin sopeutuminen voi olla Asperger-ihmisille hyvin vaikeaa, ja ne voivat tuntua ikäviltä. Ennakoimalla näitä tilanteita, heidän on helpompi sopeutua muutokseen. Monilla Asperger-ihmisillä voi myös olla erityisiä

mielenkiinnon kohteita. Nämä kohteet voivat olla pysyviä tai vaihtua ajan saatossa. Mielenkiinnonkohteet voivat liittyä mihin tahansa kulkuneuvoista musiikkiin. Joskus mielenkiinnonkohde voi olla jokin epätavallinen tai erikoinen asia, esimerkiksi pienoismallien rakentaminen tai visuaaliset vitsit. Erityiset mielenkiinnonkohteet kuitenkin tuottavat Asperger-ihmisille iloa ja onnellisuutta heidän elämäänsä. Asperger-henkilöillä ei ilmene merkittävää kielellistä tai kognitiivista viivästyä, kuten usein autismissa, vaan yleinen älykkyytaso on yleensä normaali. (Aspergerin oireyhtymä (F84.5), N.d.)

2.4.3 Asperger-lapsi

Lapsella todetaan Aspergerin oireyhtymä keskimäärin 8-11-vuotiaana. Tutkimuksiin ohjatun lapsen kehityshistoria ja kyvyt ovat voineet kuitenkin olla jo epätavallisia varhaislapsuudesta asti. Monet Asperger-diagnoosin saaneet henkilöt ovat myöhemmällä iällä kertoneet huomanneensa olevan erilaisia aloitettuaan koulun. Diagnoosiin johtava tapahtumakulku alkaa usein siitä, kun kokenut opettaja kiinnittää huomiota lapseen, jonka kyvyt sosiaalisissa tilanteissa ja sääntöjen ymmärtämisessä ovat hyvin poikkeavia. Välttämättä lapsen käytökseen ei kiinnitetä kotona mitään huomiota, mutta opettaja voi huomata lapsen poikkeavuuksia tämän kyvyissä ja käyttäytymisessä, niin luokassa kuin koulun pihallakin. (Attwood 2012, 11-13.)

Asperger-lapsilla oppimisen taidot ovat ikätasoiset tai lähes ikätasoiset. Nämä lapset saattavat jopa pärjätä erinomaisesti heitä kiinnostavassa aineessa. Sen sijaan Asperger-lasten sosiaaliset taidot ovat ikätasoa jäljessä, sillä kiinnostus suuntautuu usein muuhun kuin sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Aspergerin oireyhtymä. N.d.)

Asperger-lapsilla esiintyy joskus motorista kömpelyyttä, joka voi vaikeuttaa aktiivisiin leikkeihin osallistumista. Asperger-lapsilla voi olla vaikeuksia liittyä leikkiin tai peleihin myös puheen tasolla, sillä tyypillisesti heillä on vaikeuksia tunnistaa muiden ihmisten tunteita, tulkita muiden käyttäytymistä, eleitä ja ilmeitä. Myös mustavalkoinen ajattelu ja ehdoton rehellisyys ovat piirteitä, jotka usein löytyvät Asperger-lapsilta. (Aspergerin oireyhtymä. N.d.)

Koulussa lapsen pitäisi pystyä muun muassa kuulumaan ryhmään ja sietämään sitä, että opettaja huomioi muitakin lapsia tasapuolisesti. Kouluiässä kaverit tulevat entistä tärkeämmiksi lapselle. Lapset touhuavat paljon keskenään, mutta tarvitsevat silti paljon aikuisen tukea ja turvaa. Lapsi

pyrkii alaluokkien ensimmäisinä vuosina hahmottamaan ja ymmärtämään erilaisia ohjeita ja sääntöjä. Myös lapsen omatunto ja empatiakyky kehittyvät tässä iässä. (7-9-vuotiaan sosiaalinen kehitys 2020.)

Leikkiminen on lapselle yhä tärkeää alaluokkien loppupuolellakin. Lapsi on lisääntyvästä itsenäisyydestä huolimatta vielä riippuvainen vanhemmistaan. Tämä onkin tärkeä ottaa huomioon kiireisestä arjesta huolimatta. Lapsen mukaan ottaminen arjen askareisiin, muun muassa ruuanlaittoon tai saunomiseen, on lapselle arvokasta aikaa ja opetusta. Lapsi kehittyy tässä iässä moraalisesti esimerkiksi toisten tunteiden huomioon ottamisessa ja alkaa luottamaan enemmän omaan arvostelukykyynsä. (9-12-vuotiaan sosiaalinen kehitys 2019.) Koska Asperger-lapsille edellä mainitut asiat voivat olla vaikeita tai hän on niiden kehityksessä jäljessä, on hyvä harjoitella näitä taitoja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Toiminnalliseen suoriutumiseen eli toiminnallisuuteen (occupational performance) liittyy Inhimillisen toiminnan mallissa itsestä huolehtiminen, työ/koulu ja vapaa-aika. Näitä toiminnan muotojen tekemisiä voivat olla esimerkiksi hiusten harjaaminen, tehtävän raportointi ja jalkapallon pelaaminen. Toiminnalliseen suoriutumiseen vaikuttavat vahvasti ihmisen suorituskkyky, tahto ja ympäristö. (Kielhofner 2008, 102-103.) Vapaa-ajalla Asperger-lapsille voi olla erityisen vaativaa viettää aikaa ystävien kanssa, sillä koulun rutiinit ja siellä toimivat säännöt eivät ole tuomassa heille turvaa. Asperger-lapsilla saattaa olla kielteinen maine ikätovereidensa keskuudessa, koska heille on tyypillistä heikko tunteiden säätely ja vaikeus säädellä omaa käyttäytymistään. Nämä voivat haitata molemminpuolista ymmärtämistä. On tärkeää varmistaa, että lapset, joilla on Aspergerin piirteitä ja edellä mainittuja haasteita, saavat tarvitsemansa tuen ja voivat olla omana itsenään koko koulunkäynnin ajan. (Aspergerin oireyhtymä. N.d.).

Irma Moilanen, Marja-Leena Mattila, Soile Loukusa ja Marko Kielinen ovat tehneet tutkimusta autismikirjon häiriöistä lapsilla ja nuorilla. He toteavat tutkimuksessaan, että oireiden aikainen tunnistaminen ja varhaiskuntoutus parantavat autismikirjon häiriöitä sairastavien lasten ennustetta. Tutkimuksessa käsitellään lapsuusiän autismia, Aspergerin oireyhtymää ja epätyypillistä autismia. Näillä kaikilla esiintyy yleensä aistipoikkeavuuksia, kielenkehityksen vaikeuksia ja vaikeuksia neurokognitiivisissa kyvyissä. Aspergerin oireyhtymä on autismia lievempi häiriö, joten siihen havahdutaan usein vasta esi- tai alakouluiässä. Aspergerin oireyhtymän

seulontaan on kehitelty lomake nimeltään ASSQ (Autism Spectrum Screening Questionnaire). Luotettavimman tuloksen kuitenkin saa opettajien sekä vanhempien arvioinneista, sillä he näkevät lapsen monissa eri tilanteissa. Toteuttamalla eri terapioita, kuten puhe- ja toimintaterapioita, lapsen arkiympäristössä eli esimerkiksi koulussa ja kotona, voidaan kuntoutuksessa vastata nimenomaan arjen haasteisiin. Kuntoutuksen aikana autismikirjon lapsi tarvitsee aikuisen tukea esimerkiksi sosiaalisissa tilanteissa. Tärkeää on enemmän käyttää palkkioita kuin painostamista. Tilanteiden selkiyttämiseen esimerkiksi kuvat, rutiinit ja esineet ovat hyödyllisiä. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että ensiarvoisen tärkeitä tekijöitä kuntoutumisessa ovat varhainen tunnistaminen, viiveetön diagnoosiin pääseminen ja kuntoutuksen nopea käynnistyminen. (Kielinen, M., Loukusa, S., Mattila, M-L. & Moilanen, I. 2012.)

3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tarkoituksena on selvittää, mitä interventiokeinoja toimintaterapeutit ovat käyttäneet Asperger-lasten sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen tukemiseen. Opinnäytetyössä tutkitaan myös, miten toimintaterapeuttien mukaan lasten kehitys näkyy toiminnallisena osallistumisena lapsen jokapäiväisessä arjessa, esimerkiksi kotona, koulussa ja vapaa-ajalla.

Opinnäytetyössä on pyritty keräämään ja kuvailemaan toimivia harjoitteita lapsille, joilla on todettu Aspergerin oireyhtymä, tai joilla on tämän oireyhtymän kaltaisia piirteitä. Harjoitteiden avulla vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja voidaan kehittää, ja näin lisätä lasten toiminnallista osallistumista. Tavoitteena on jakaa näitä kollegoiden hyväksi havaittuja, toimivia keinoja toimintaterapeuteille ja muille ko. lasten kanssa työskenteleville.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- Minkälaisia haasteita Asperger-lapsilla on sosiaalisissa ja vuorovaikutustaidoissa heidän jokapäiväisessä elämässään?
- Minkälaisin keinoin toimintaterapeutit ovat pyrkineet kehittämään Asperger-lasten sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja?
- Ovatko nämä toimintaterapiainterventiot lisänneet lapsen toiminnallista osallistumista arjessa?

4 Toteutus

4.1 Tutkimusprosessi ja -menetelmä

Opinnäytetyö toteutettiin ilman toimeksiantajaa käyttäen menetelmänä laadullista tutkimusotetta. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan jonkin asian tai aiheen kuvailemiseen ja ymmärtämiseen. Tällaisessa tutkimuksessa halutaan kerätä aineistoa henkilöiltä, joilla on tietoa ja kokemusta aiheesta mahdollisimman paljon. On tärkeää, että tiedonantajat valitaan harkitusti ja että he ovat tarkoitukseen sopivia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85-86.) Tämän opinnäytetyön tiedonantajiksi valikoitui neljä toimintaterapeuttia, joilla oli 2-17 vuotta työkokemusta ja ketkä olivat työskennelleet koko työuransa lasten parissa. Näillä toimintaterapeuteilla oli paljon kokemusta sellaisista lapsista, joilla oli todettu Aspergerin oireyhtymä, tai joilla oli Aspergerin oireyhtymän kaltaisia piirteitä.

Opinnäytetyön tekeminen aloitettiin aiheen valinnalla ja työn etenemisen suunnittelulla. Tässä vaiheessa asetettiin alustavat tutkimuskysymykset, jotka muokkautuivat lopulliseen muotoonsa työn edetessä. Tämän jälkeen alettiin etsimään eri tietokannoista näyttöön perustuvaa tietoa tutkittavasta aiheesta ja perehdyttiin tutkittavaan ilmiöön tarkemmin. Kun haastateltavat toimintaterapeutit oli löydetty, tehtiin haastattelurunko, jota testattiin ennen virallisia haastatteluja. Aineiston hankinnan jälkeen, aineisto litteroitiin ja analysoitiin käyttämällä laadullista sisällönanalyysia. Viimeisenä vaiheena oli tutkimustulosten kirjaaminen ja yhteenvedon tekeminen. Koko prosessin ajan pidettiin mielessä tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen vaikuttavat tekijät.

4.2 Aineistonkeruu

Tutkimuksessa pyritään keräämään tietoa alaluokilla olevista lapsista (7-12 -vuotiaat), joilla on todettu Aspergerin oireyhtymä tai joilla on havaittu tämän oireyhtymän kaltaisia piirteitä. Tämä ikäluokka valittiin siksi, että mitä aikaisemmin aloittaa sosiaalisten sekä vuorovaikutustaitojen opettelu lapsuudessa, sitä helpompaa on heidän niitä oppia ja olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Tätä väitettä tukevat myös muut tehdyt tutkimukset (mm. Kielinen, M. & muut 2012). Aikainen taitojen harjoittelu voi ehkäistä yksinäisyyttä ja ulkopuolelle jäämistä sekä auttaa Aspergerlapsia saamaan kavereita ja ylläpitämään syntyneitä kaverisuhteita. Myös arkeen voi saada helpotusta, kun sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot alkavat sujua paremmin.

Yleisimpiä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat haastattelu, havainnointi, kysely sekä erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71). Opinnäytetyössä käytettiin aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa edetään tiettyjen teemojen varassa, mitkä on valittu etukäteen. Teemahaastattelussa korostetaan haastateltavien tulkintoja eri asioista, merkityksistä ja niiden synnystä vuorovaikutuksessa. Tällaisessa haastattelussa tarkoituksena on löytää merkityksellisiä vastauksia esitettyihin kysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Opinnäytetyössä haastateltiin neljää toimintaterapeuttia. Haastattelut pidettiin Teams-sovelluksen kautta keväällä 2021. Jokaisen haastattelun aluksi kysyttiin haastateltavilta lupaa haastattelujen tallentamiseen, ja saatujen tietojen hyödyntämiseen opinnäytetyössä. Lupa kyseisiltä toimintaterapeuteilta kysyttiin myös kirjallisena. Haastattelut tallennettiin pilvipalveluun, jonne ei ollut muilla pääsyä kuin opinnäytetyön tekijällä. Haastattelut tallennettiin myös puhelimeen, jotta haastattelu ei katoa kokonaan, jos esimerkiksi Teams-tallenne häviää tai ei toimi kunnolla. Haastattelu kesti puolesta tunnista tuntiin. Haastattelun kysymykset lähetettiin ennakkoon haastateltaville, jotta he pystyivät valmistautumaan haastatteluun etukäteen. Haastattelun kysymykset pidettiin melko avoimina, sillä kyseessä on laadullinen tutkimus, josta haluttiin saada mahdollisimman laajoja ja kuvailevia vastauksia. Haastatteluihin tehtiin apukysymyksiä siltä varalta, että keskustelua ei synny tarpeeksi, ja jotta saataisi riittävän kattavat vastaukset. (Liite 1. Apukysymykset haastatteluun). Haastattelujen kysymykset muuttuivat hieman eri haastattelujen aikana, riippuen haastateltavan työpaikasta ja työnkuvasta, sekä siitä, mihin suuntaan keskustelu eteni. Haastattelut etenivät kuitenkin teemakysymysten mukaan. Alla lueteltuna teemakysymykset, jotka esitettiin haastateltaville:

- Millaisia haasteita Aspergerin oireyhtymän omaavilla asiakkailla esiintyy toiminnallisessa osallistumisessa heidän arkielämässään, kuten koulussa ja kotona?
- Millaisia vahvuuksia Asperger-lapsilla esiintyy heidän arjessaan?
- Miten olet toimintaterapiassa tukenut asiakkaan osallistumista sosiaalisiin sekä vuorovaikutustilanteisiin?
- Miten asiakkaan osallistuminen sosiaalisiin ja vuorovaikutuksellisiin tilanteisiin on muuttunut toimintaterapiasuhteen aikana ja/tai terapiasuhteen loppuvaiheessa? Kerro esimerkkejä, millaisissa asioissa olet havainnut muutoksia.

Haastateltaville toimintaterapeuteille tehtiin kirjallinen tiedoksianto, missä luvattiin poistaa saatu aineisto ja materiaali heti, kun se on analysoitu, eikä sitä tarvita enää. Tiedoksiannossa luvattiin myös, että opinnäytetyössä ei paljasteta saaduista tiedoista henkilötietoja kuten nimiä, paikkakuntaa tai mitään, mistä voisi tunnistaa haastatellun toimintaterapeutin tai asiakkaita, kenestä hän puhui. Tiedoksianto liitteenä (Liite 2. Tiedoksianto haastateltaville toimintaterapeuteille).

4.3 Aineiston analyysi

Kun aineisto saatiin kerättyä, pidetyt haastattelut litteroitiin eli kirjoitettiin tekstimuotoon puhtaaksi. Haastattelut litteroitiin sanatarkasti. Litteroinnissa ei otettu huomioon sanatonta viestintää, kuten äänenpainoja tai eleitä. Haastatteluista tuli yhteensä 149 minuuttia äänimateriaalia ja litteroitua aineistoa kertyi 30 sivua (fontti Calibri, fonttikoko 12 ja riviväli 1,15).

Aineiston litteroinnin jälkeen aloitettiin tekemään laadullisen aineiston sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin tarkoituksena on saada tutkittavasta ilmiöstä tai asiasta tiivistetty ja yleinen kuvaus. Sisällönanalyysi on siis tekstianalyysia, jossa etsitään tekstissä ilmenneitä merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103-104.) Analyysimuodoksi valittiin teoriaohjaava analyysi. Siinä teoria voi toimia apuna analyysin tekemisessä, mutta analyysi ei suoraan pohjautu teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96-97.)

Analyysissä edettiin aineistolähtöisesti tutustumalla ensin saatuun aineistoon. Haastattelut katsottiin kahteen kertaan läpi ja luettiin litteroitu aineisto. Näin tehtiin, jotta aineisto olisi mahdollisimman tuttua ja hyvin mielessä alettaessa tekemään analyysia. Aineiston sisällöstä etsittiin vastauksia tutkimuskysymyksiin, jonka jälkeen muu saatu aineisto jätettiin syrjään. Sisältö ja siinä esiintyvät ilmaisut pelkistettiin ja kirjattiin ylös, jotta ne olivat helpompi ryhmitellä eri luokkiin. Aineistosta poimituista alkuperäisistä ilmauksista tehtiin pelkistettyjä ilmauksia ja ne jaoteltiin alaluokkiin. Alaluokat siirrettiin Inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvasta teoriasta nousevien käsitteiden alle, jotka valikoituivat analyysin yläluokiksi. Näitä yläluokkia olivat toiminnallinen osallistuminen, toiminnallinen pätevyys ja toiminnallinen identiteetti. Taulukossa esimerkkejä aineiston analyysissa tehdyistä pelkistyksistä sekä ylä- että alaluokista.

Taulukko 1. Esimerkkejä pelkistyksistä ja luokitteluista

ALKUPERÄINEN ILMAUS/LAUSUMA	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
"saattaa olla petty- myksen sietämisen haasteita"	Pettymysten sieto- kyky	Tunteiden säätely	Toiminnallinen osallis- tuminen
"osa reagoi hyvin voi- makkaasti erilaisiin ääni- tai tuntoaisti- muksiin, joka vaikutti yhellä pojalla ettei pystynyt jumppahet- killä osallistumaan yh- teisiin leikkeihin"	Aistisäätelyn haasteet	Toiminnan kapeus	Toiminnallinen päte- vyys
"voi olla hankaluutta ruokailutilanteissa ja tota wc-toimissa"	ADL-toiminnot: oma- toimisuustaidot	Toiminnanohjaus	Toiminnallinen osallis- tuminen
"ei aina tiiä tai osaa aina lukea rivien vä- listä niitä vitsejä"	Ottaa kirjaimellisesti puheet/puheen vää- rinyymmärtäminen	Sanallinen & sanaton viestintä	Toiminnallinen identi- teetti
"isossa ryhmässä työskentely voi olla tosi kuormittavaa"	Ryhmätilanteet/ryh- mässä työskentely	Sosiaaliset suhteet	Toiminnallinen päte- vyys

Kun aineisto saatiin kokonaan analysoitua, haastattelujen tallenteet poistettiin kaikista tallennus-
paikoista ja kirjallinen aineisto tuhottiin silppurilla.

5 Tulokset

Tulokset pohjautuvat pidettyihin toimintaterapeuttien haastatteluihin. Tuloksia tarkastellaan pääosin teorialähtöisesti. Haastatteluissa selvisi, että toimintaterapeuteilla on paljon erilaisia keinoja sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun. Tulokset jakautuivat kolmeen eri yläluokkaan ja kahdeksaan eri alaluokkaan. Niissä kerrotaan lyhyesti Asperger-lapsilla ilmenneistä haasteista, käytetyistä interventiokeinoista ja siitä, kuinka nämä interventiokeinot ovat vaikuttaneet lasten toiminnalliseen osallistumiseen. Tuloksia avataan myös sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen kautta. Lopussa on lisäksi kerrottu muista interventiokeinoista, joita voidaan käyttää Asperger-lasten kanssa.

5.1 Toiminnallinen osallistuminen

Haastatteluissa ilmeni Asperger-lapsilla olevan haasteita toiminnanohjauksessa ja tunteiden säätelyssä. Toiminnanohjauksen haasteita oli muun muassa siirtymätilanteissa, kokonaisuuksien hahmottamisessa, muutosten sietämisessä sekä omatoimisuustaidoissa (ADL-toiminnot: Activity of Daily Living). Tunteiden säätelyn haasteet ilmenivät muun muassa raivokohtauksina, aistiyliherkyyksinä, pelkotiloina, kuormittuvuutena ja jumitilanteina.

Haastatellut toimintaterapeutit olivat käyttäneet paljon erilaisia interventioita edellä mainittujen tilanteiden harjoitteluun ja taitojen parantamiseksi. Asperger-lapsille rutiinit ovat hyvin tärkeässä osassa heidän elämässään ja heille voi olla todella vaikeaa, jos nämä muuttuvat. Tähän auttavat esimerkiksi asioiden hyvä ennakointi, kalenterin ja/tai ajastimen käyttö. Jos on mahdollista, on hyvä harjoitella etukäteen uusia taitoja niiden luonnollisessa ympäristössä. Esimerkiksi kun lapsi on menossa uudelle luokalle, olisi hyvä, jos hän pääsisi ennakkoon käymään ja tutustumaan luokkaan, jotta muutos ei olisi niin vaikeaa. Koulussa auttaa myös strukturoitu ympäristö ja hyvä visuaalinen tuki. Opettaja voi esimerkiksi käyttää kuvakortteja kertomaan päivän kulusta. Hän voi myös sijoittaa Asperger-lapsen luokassa niin, että lapsen on helppo lähestyä opettajaa ja kysyä neuvoa tarvittaessa. Jos Asperger-lapsella on esimerkiksi vaikeutta keskittyä koulussa tai käyttäytyminen ei ole toivotunlaista, siihen voi auttaa erilaiset palkkiosysteemit.

Vaikeiden tilanteiden läpikäymiseen tai ennakointiin toimintaterapeutit olivat käyttäneet tarinakortteja, piirtämistä, eri pelejä ja sanallistamista. Tarinakorttien ja piirtämisen avulla lapsi voi

helpommin ymmärtää, miten jokin tilanne on mennyt ja miksi tapahtui, niin kuin tapahtui. Pelien tarkoituksena on muun muassa ulkoistaa jokin ongelma, ja tarkastella sitä ulkopuolisen silmin. Lapselle voi olla helpompaa tällainen asioiden läpikäynti kuin se, että pitäisi itse kertoa omasta näkökulmastaan. Lapsia auttaa paljon myös se, että aikuinen sanallistaa eri tilanteita ja selittää miksi ehkä on toimittu tietyllä tavalla.

Asperger-lasten tunteiden säätelyyn ja aistiyliherkkyyksiin on auttanut eri rauhoittumisen keinot, esimerkiksi painotuotteet ja SI-terapia. Painotuotteita voivat olla esimerkiksi painopeitto tai sylissä pidettävä painopehmolelu. SI-terapia eli sensorisen integraation terapia auttaa lapsia käsittelemään erilaisia aistimuksia, hahmottamaan kehoaan paremmin ja saamaan yksilöllisiä leikkikokemuksia (Sensorisen integraation teoria ja terapia N.d.). Asperger-lapsia voi myös auttaa terapiassa, jos hoitavalla toimintaterapeutilla on neuropsykiatrista erityisosaamista.

Toimintaterapeutit kertoivat, että pikapiirtämistä oli käytetty toimintaterapian lisäksi myös varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Se oli tuonut hyviä tuloksia tilanteiden läpikäymisessä ja ulkoistamisessa. Myös selkeämmin strukturoidut koulupäivät, esimerkiksi kuvien käytön johdosta, auttoivat niin asiakasta kuin muitakin luokan lapsia työskentelemään ja keskittymään koulussa paremmin.

Toimintaterapian avulla osa lapsista oli rohkaistunut solmimaan ystävyysuhteita ja alkaa esimerkiksi harrastaa jotain, mitä eivät olleet aikaisemmin uskaltaneet aloittaa. Myös koulussa erilaisiin toimintoihin tai tilanteisiin osallistuminen oli parantunut huomattavasti. Hieman vanhemmat lapset olivat saaneet opiskelujaan päätökseen toimintaterapeutin avulla ja luomaan tukiverkostoa itselleen tulevaisuutta varten. Aiemmin mainitut erilaiset ympäristön vaikuttamisen keinot olivat auttaneet monia lapsia tunteiden säätelyssä ja pyytämään rohkeammin apua tarvittaessa.

5.2 Toiminnallinen pätevyys

Toiminnallisen pätevyyden haasteita ilmeni Asperger-lapsilla heidän motorisissa taidoissaan, sosi-aalisissa suhteissa ja heidän toimintansa kapeudessa. Motoriset taidot saattavat näkyä kömpelyytenä ja arkuutena osallistua toimintoihin tai kokeilla uutta. Asperger-lapsilla voi olla vaikeutta sosi-aalisten suhteiden muodostamisessa ja niiden ylläpitämisessä, ryhmätyöskentelyssä, leikki- tai keskustelutaidoissa ja vastavuoroisuudessa. Toiminnan kapeus taas saattaa näyttäytyä keskittymi-

sessä ja tarkkaavaisuudessa, valikoivina kiinnostuksen/mielenkiinnon kohteina tai taitojen kompensointina. Varsinkin Asperger-tytöt käyttävät paljon taitojen kompensointia ja/tai vaikeuksien piilottamista. Tyttöillä onkin vaikeampaa huomata Aspergerin piirteitä ja näin ollen saada diagnosoita oireisiinsa.

Haastattelujen perusteella edellä mainittuihin haasteisiin löytyi kaksi hyvää interventiokeinoa: positiivisten vahvuuksien esille nostaminen ja rohkaisu sekä theraplay-menetelmä. Asperger-lapset hyötyvät enemmän positiivisesta kuin negatiivisesta ohjaamisesta. Rohkaisu ja positiivinen palaute auttavat lasta paremmin toimimaan halutulla tavalla kuin kieltäminen tai rangaistukset. Koulussa opettaja voi esimerkiksi kehua Asperger-lastaa luokassa hänen tietämyksestään johonkin aiheeseen, ja näin rohkaista lasta sosiaaliseen vuorovaikutukseen muiden kanssa.

Theraplay-menetelmässä keskitytään neljään osa-alueeseen, jotka ovat yhteyden rakentaminen, vahvistaminen, hoiva ja haaste. Tarkoituksena siinä on, että aikuinen hoivaa lasta ja johtaa toimintaa, ja pyrkii saamaan lapsen kanssa kontaktin vuorovaikutukseen. Menetelmässä pyritään tarjoamaan lapselle kokemus ja tunne, että hän on tärkeä, riittävän hyvä, ja että häntä arvostetaan juuri hänen itsensä vuoksi. Theraplay-menetelmässä voi olla mukana myös lapsen vanhemmat tai vanhempi. Menetelmään on käytävä erillinen koulutus, eikä se sovi kaikille lapsille, eikä menetelmää pidäkään väkisin toteuttaa kaikkien kanssa.

Theraplay-menetelmän avulla lapset ovat muun muassa saaneet lisää itsevarmuutta kokeilla uusia asioita, pelkotilat ovat vähentyneet, vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa on sujuvampaa ja katsekontakti ja toimintoihin osallistuminen on parantunut. Menetelmä voi myös helpottaa raivokohtauksia ja pettymyksen sietämistä. Nämä auttavat lasta sosiaalisissa suhteissa ja koulumaailmassa esimerkiksi ryhmätöiden kanssa. Eräs toimintaterapeutti kertoi yhtä lasta auttaneen koulussa ryhmätöiden tekemisessä se, että pienryhmät eivät vaihtuneetkaan joka kerta. Tämä lisäsi lapsen uskallusta vuorovaikutukseen muiden lasten kanssa ja osallistumista muiden tavoin ryhmätyöskentelyyn.

5.3 Toiminnallinen identiteetti

Toiminnalliseen identiteettiin liittyy sekä tunteiden ilmaisu ja tunnistaminen että sanallinen ja sanaton viestintä. Asperger-lapsille voi olla vaikeaa tunnistaa ja sanoittaa niin omia kuin toistenkin

tunteita. Myös empatiakyky voi olla hieman puutteellinen ja heidän voi olla vaikea asettua toisen ihmisen asemaan. Tunteiden ilmaisun ja tunnistamisen vaikeudet voivat muodostaa henkilölle liitännäisoireita, joita ovat esimerkiksi masennus tai ahdistuneisuus. Nämä ovat tärkeitä tunnistaa ja selvittää syyt, mitkä oireet johtuvat mistäkin asiasta.

Sanallinen ja sanaton viestintä Asperger-lapsilla voi olla erilaista kuin muilla. Heillä on yleensä vaikeuksia tunnistaa toisen kehonkieltä ja näyttää sitä itse. Myös sanallinen viestintä voi olla vaikeaa, sillä Asperger-henkilöt ottavat usein puheet kirjaimellisesti, joka hankaloittaa vuorovaikutusta esimerkiksi vitsien ymmärtämisessä. Heidän puhetapansa voi olla hyvin kirjakielimäistä ja katsekontakti puutteellista. Vaihtoehtoisesti Asperger-lapsi voi olla kokonaan puhumaton tai hänellä voi esiintyä valikoivaa mutismia.

Haastatteluista selvisi, että toimintaterapeutit olivat käyttäneet tällaisten haasteiden kanssa sarjakuvitusta, tunnekortteja, tilanteista keskustelua tai keskustelua draaman keinoin ja tunneilmaisun opettelua. Tunneilmaisun opettelussa on ollut käytössä muun muassa Zones of Regulation -menetelmä. Se on toimintaterapeuttien kehittämä strukturoitu menetelmä, joka pyrkii vahvistamaan lapsen itsesäätely- ja tunnetaitoja. Menetelmä perustuu värien käyttöön ja näiden värien kautta opetellaan kertomaan ja ennakoimaan omia tunteita. Värien käyttö on hyvä keino varsinkin sellaisten lasten kanssa, joille tunteiden sanoittaminen ja tunnistaminen on vaikeaa. Yksi haastateltava kertoi, että hänen asiakkaansa koulun luokassa oli otettu nämä värit käyttöön. Kaikki oppilaat osallistuivat tähän yhdessä ja kertoivat joka aamu, millä värimielellä tulivat kouluun. Tämä menetelmä käy siis kaikkien lasten kanssa, ei vain Asperger-lasten.

Zones of Regulation -menetelmän avulla lasten saamat raivokohtaukset olivat vähentyneet ja osa lapsista pystyivät paremmin työskennellä ryhmässä. Yleisesti lapset olivat olleet jaksavampia koulussa, mitä aiemmin. Toimintaterapeuteilta saadut konkreettiset keinot olivat auttaneet myös opettajia pääsemään eteenpäin lasten kanssa ja tuoneet lapsille myönteisempää suhtautumista koulunkäyntiin. Nämä lapset olivat olleet positiivisempia myös muuallakin heidän arjessaan.

5.4 Muut yleiset terapeutit elementit

Kun työskennellään Asperger-lasten kanssa, on tärkeää olla kärsivällinen, sillä muutokset voivat tapahtua heillä hitaasti. Asperger-lapset tarvitsevat paljon toistoja, ennen kuin opetetut taidot jäävät mieleen ja niistä tulee rutiinia. Nämä lapset hyötyvät eniten, kun heitä ohjataan myönteisen palautteen kautta, ja huomioidaan pienetkin muutokset, mitkä ovat tapahtuneet. Näin kannustetaan lasta jatkamaan harjoittelua.

Mallintaminen on iso osa lapsen oppimista. Lapset katsovat paljon mallia ja esimerkkiä niin aikuisilta kuin muiltakin lapsilta. On tärkeää omalla käyttäytymisellään ja esimerkillään näyttää lapsille oikeita tapoja toimia. Ei pidä myöskään unohtaa lapsen itsensä kuuntelua. Aikuisen on tiedostettava, että lapsi ei välttämättä osaa sanallisesti kertoa, mitä hänellä on mielessä, vaan se voi näyttäytyä jollain muulla tavoin, esimerkiksi käyttäytymisessä. Onkin hyvä tarkkailla lasta ja huomioida poikkeavuudet lapsen toiminnassa, jos niitä esiintyy.

Asperger-lapsen kuntoutumisessa suuressa osassa ovat lapsen lähiaikuiset: niin vanhemmat, opettajat kuin muutkin lapsen kanssa työskentelevät henkilöt. Jos lapsi käy esimerkiksi kerran viikossa toimintaterapiassa, mutta kotona tai koulussa ei harjoitella tai toimita samalla tavalla, ei terapiasta ole niin paljon hyötyä, mitä voisi olla. Tärkeää on saada opetettuja taitoja mukaan lapsen arkeen mahdollisimman paljon, koska taitojen oppiminen tarvitsee paljon toistoja. Jos kaikki lapsen lähiaikuiset ovat mukana ja sitoutuneita kuntoutusprosessiin, saadaan parempia tuloksia aikaiseksi. Toimintaterapeutit painottivatkin haastatteluissa ohjauskeskusteluiden tärkeyttä ja yhteistyötä lähiaikuisten kanssa. Myös yleisen tietoisuuden lisääminen Aspergerin oireyhtymästä auttaa aikuisia ymmärtämään lapsen toimintaa ja käytöstä paremmin.

Toimintaterapeutit olivat huomanneet saamastaan palautteesta, että asiakkaiden vanhemmat olivat tyytyväisiä saadessaan konkreettisia keinoja auttaakseen lastaan ja harjoitellakseen tämän kanssa. Monilla vanhemmilla oli suurin haaste se, etteivät he tieneet, mitä tehdä lapsensa kanssa, tai miten he voisivat lastaan auttaa. Vanhemmille oli myös tärkeää, että he oppisivat ymmärtämään, kuuntelemaan ja tarkkailemaan lasta, milloin hän tarvitsee rauhoittumisen keinoja, tai jotain muuta ratkaisua tiettyyn tilanteeseen. Yhteisen kielen löytyminen lapsen kanssa on olennainen osa lapsen kuntoutumista.

6 Pohdinta

6.1 Keskeisten tulosten tarkastelu

Opinnäytetyön tuloksissa oli paljon yhtäläisyyksiä aiemmin tehtyjen tutkimuksien kanssa. Esimerkiksi vuonna 2019 tehdyssä tutkimuksessa todettiin Asperger-lasten sosiaalisten taitojen parantuneen huomattavasti toimintaterapian avulla (Romagnoli, G., Leone, A., Sansoni, J., Tofani, M., De Santis, R., Valente, D. & Galeoto, G. 2019). Myös vuonna 2010 tehdyssä tutkimuksessa selvisi, että kouluikäisille autismin kirjoon kuuluville lapsille oli hyödyllistä käydä toimintaterapiassa. Toimintaterapian avulla heidän ilmeidensä ja eleidensä käyttö, sekä muiden ihmisten tunteiden tunnistaminen kehittyivät. Tutkimuksessa käytettiin interventiokeinoina muun muassa roolileikkejä, kognitioon ja tunteisiin liittyviä pelejä ja aisteja stimuloivia aktiviteetteja. (Gutman, S., Raphael, E., Ceder, L., Khan, A., Timp, K. & Salvant, S. 2010.)

Jo vuonna 2000 tehdyssä tutkimuksessa huomattiin, että kuntoutuksen avulla pystytään parantamaan Asperger-lasten sosiaalisia taitoja, ja lievittämään autismiin liittyviä piirteitä jo esikouluikäisillä (Szatmari, P., Bryson, S., Streiner, D., Wilson, F., Archer, R. & Ryerse, C. 2000.). Tämä tukee väitettä siitä, että mitä aiemmin lapsi pääsee aloittamaan kuntoutuksen, sitä parempi. Onkin siis tärkeää tunnistaa lapsen oireet mahdollisimman varhain, jotta niihin pystytään vaikuttamaan nopeammin.

Molecular Psychiatry -lehti julkaisi vuonna 2016 tutkimuksen siitä, että oksitosiini-hormonilla saadaan pystyä terästämään autistilapsen sosiaalisia kykyjä (Uutispalvelu Duodecim. 29.8.2016). Tutkimus tehtiin Australiassa. Tällaiseen interventiokeinon ei ollut törmätty aiemmin. Ilmeisesti tätä hoitomuotoa ei ole vielä käytetty laajasti. Tuloksissa ilmeni, että autististen lasten sosiaaliset vuorovaikutuskyvyt paranivat hormonihoidon jälkeen. Jatkossa tarvitaan lisätutkimuksia, jotta tuloksia voidaan pitää varmoina. Tämä osoittaa kuitenkin sen, että myös autismin kirjoon kehitetään koko ajan uusia keinoja ja tapoja, joilla pystytään auttamaan ja tukemaan autismin kirjon henkilöitä.

Opinnäytetyössä tehdyn tutkimuksen luotettavuutta lisää muut samankaltaiset tutkimukset ja niistä saadut tulokset, sekä samanlaiset keinot, joita tutkimuksissa on käytetty tämän asiakasryhmän kanssa. Useat tutkimukset osoittavat, että toimintaterapiasta on huomattu olevan paljon

hyötyä Asperger-lapsille heidän sosiaalisissa ja vuorovaikutuksellisissa taidoissaan. Nämä lisäävät tulosten vahvistettavuutta ja käytettyjen keinojen toimivuutta. Tuloksista halutaan kuitenkin tuoda esille se, että kaikki keinot eivät toimi jokaisen asiakkaan kanssa. Vain kokeilemalla voidaan selvittää, mitkä keinot käyvät kellekin.

6.2 Eettisyys ja luotettavuus

6.2.1 Eettisyys

Eettisyyttä voidaan ajatella kaksijakoisesti. Tutkimuksen tulokset vaikuttavat tutkijan eettisiin ratkaisuihin, kun taas toisaalta eettiset kannat vaikuttavat tutkijan työssä tekemiin ratkaisuihin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125-126). Hyvään tutkimukseen tarvitaan johdonmukaisuutta ja eettistä kestävyyttä. Johdonmukaisuutta selitetään siten, että se perustuu erilaisiin perinteisiin, esimerkiksi lähteiden valinnassa. Eettinen kestävyys taas tarkoittaa sitä, että tutkijan on huolehdittava tutkimussuunnitelman laadusta, tutkimusasetelman sopivuudesta ja hyvin tehdystä raportoinnista. Tutkimusaiheen valinnan voidaan ajatella myös olevan eettinen kysymys. Aiheen valintaan kuuluu pohdintaa, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi ylipäätään tutkimukseen ryhdytään. Koska jokaisella tieteenalalla on omat arvolähtökohtansa, ihmiskäsityksensä sekä toiminnan tavoitteet, nämä ohjaavat omalla tieteenalalla tutkimuskohteen määräytymistä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127-130).

Aiheen valintaan vaikutti tutkijan oma kiinnostus ja ilmiön yleisyys Suomessa. Ajateltiin, että tämä tutkimus on monelle hyödyllinen, sillä Asperger-lasten kanssa työskentelee moni ammattilainen, jotka voivat hyötyä saaduista tiedoista. Tähän opinnäytetyöhön valittiin lähteet tarkoin ja pyrittiin löytämään mahdollisimman paljon erilaisia lähteitä. Tietoa aiheesta löytyi paljon, mutta niistä pyrittiin valitsemaan parhaat ja olennaisimmat asiat mukaan.

Tuomi ja Sarajärvi (132-133) painottavat kirjassaan tutkimuksen hyvää tieteellistä käytäntöä ("good scientific practice"). Tähän kuuluu muun muassa tutkijoiden ja asiantuntijoiden rehellisyys, tarkkuus ja huolellisuus tutkimustyössä, sekä avoimuus tutkimuksen tuloksien julkaisemisessa. Hyvää tieteellistä käytäntöä on lisäksi suunnitella, toteuttaa ja raportoida tutkimus yksityiskohtaisesti ja tieteellisten tietojen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Vastuu toteuttaa näitä käytäntöjä on tutkijalla itsellään. (Tuomi & Sarajärvi 2009.)

Opinnäytetyöstä tehtiin etukäteen suunnitelma tarkasti ja se hyväksyttiin, ennen kuin alettiin tehdä virallista opinnäytetyötä. Tämä auttoi tutkimuksen toteuttamisessa. Suunnitelmaan oli kirjattu ylös eri vaiheet tarkasti ja kerrottu tutkimuksen tavoitteet, mihin pyrittiin. Tutkimus toteutettiin suunnitelman mukaisesti.

Tulokset kerrottiin avoimesti, mutta yksityisyyttä kuitenkin kunnioittaen. Niissä ei kerrottu esimerkiksi haastateltavien tietoja, mistä olisi voinut tietää, kenestä henkilöstä on kysymys. Tulokset kirjattiin tarkasti ylös. Ne esitettiin raportissa niin, ettei niiden merkitys muuttunut alkuperäisestä tiedosta. Raportissa pidettiin huolta, että esitetyt tiedot olivat oikeita, ja pitivät paikkaansa sillä hetkellä. Raportti tehtiin määrätyn raportointiohjeen mukaisesti ja se tarkistettiin ennen julkaisua. Koko ajan pidettiin mielessä tutkimuksen rehellisyys ja tieteelliset käytännöt, joiden mukaan toimittiin.

6.2.2 Luotettavuus

Luotettavuutta on vaikea määritellä ja siihen kohdistuu paljon kritiikkiä nykyään. Luotettavuutta voidaan tarkastella monen eri käsityksen kautta. Yhteistä näille eri käsityksille on, että luotettavuutta tarkastellaan yleensä validiteetin kautta. Validiteetilla tarkoitetaan, että tutkimuksessa on tutkittu juuri sitä, mitä on luvattu. Laadullista tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, joten siinä painotetaan yleensä tutkimuksen sisäistä johdonmukaisuutta eli koherenssia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140-141.)

Oletuksena tutkimuksessa oli, että toimintaterapialla voidaan edistää Asperger-lasten sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja, ja näin lisätä heidän toiminnallista osallistumistaan arjessa. Mielessä oli myös tiettyjä interventiokeinoja, joiden avulla voitaisiin harjoitella näitä taitoja. Oletukset vahvistuivat tutkimuksen myötä. Tietoa eri keinoista taitojen harjoitteluun tuli myös paljon lisää. Ajatukset pysyivät melko samanlaisina alusta loppuun saakka. Erona alkutilanteeseen nähden oli tietojen laajuus ja monipuolisuus. Oletuksille tuli perusteluja tutkimuksen myötä. Tiedot muuttuivat luotettavammaksi kuin pelkästään suullinen tieto aiheesta.

Tutkimuksesta löytyvät tiedot aineistonkeruumenetelmästä ja -tekniikasta, tutkimuksen tiedonantajista ja siitä, millä perusteella heidät valittiin, ja miten tiedonantajien henkilöllisyys saatiin pysymään salassa. Vaikka tutkimuksessa haastateltiin vain neljää toimintaterapeuttia, ovat tulokset

luotettavia, sillä kyseessä on laadullinen tutkimus ja vastaukset kuvailevia. Raportissa kerrottiin aineiston analysoinnista ja tutkimusaineiston kokoamisesta. Mahdolliset haasteet otettiin huomioon tutkimuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Nämä tiedot tukevat tutkimuksen luotettavuutta ja sitä, että tutkimuksesta saadaan riittävästi tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140-141).

6.3 Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että toimintaterapeuteilla on paljon erilaisia keinoja Asperger-lasten sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen harjoittamiseksi. Eniten näistä keinoista nousivat esille toistot, struktuurit ja tilanteiden sanoittaminen. Vain kokeilemalla selviää, mitkä keinot sopivat kellekin. On tärkeä mainita, että muutokset tapahtuvat pikkuhiljaa, ja taitojen kehittyminen vaatii paljon toistoa.

Toimintaterapialla voidaan kehittää Asperger-lasten sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia taitoja. Toimintaterapiasta saaduilla keinoilla ja harjoitteilla edistetään näin ollen lasten toiminnallista osallistumista heidän arjessaan, mutta myös heidän toiminnallista pätevyyttään ja toiminnallista identiteettiään. Monet tutkimukset osoittavat, että toimintaterapiasta on hyötyä Asperger-lapsille niin sosiaalisissa taidoissa kuin muissakin arjen osa-alueissa. Lisätutkimuksia kuitenkin tarvitaan, jotta voidaan vahvistaa interventiokeinojen vaikuttavuutta ja tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksessa ilmeni, että toimintaterapeuteilla ei juurikaan ole mittareita, joilla mitata sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja. Toimintaterapeutit nostivat esille, että näiden taitojen kehittymistä olisi helpompi seurata esimerkiksi jonkin mittarin avulla. Olisikin hyvä, jos tällainen mittari kehitettäisiin helpottamaan taitojen huomaamista ja niiden edistymistä. Toinen kehittämisehdotus nousi esille tarkastellessa opinnäytetyön teoriaosuutta. Koska toiminnalliseen osallistumiseen liittyy monia muitakin taitoja kuin sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot, voisi olla hyödyllistä selvittää näihin muihin osa-alueisiin liittyviä interventiokeinoja, ja niiden vaikuttavuutta Asperger-lapsilla.

Lähteet

Aspergerin oireyhtymä (F84.5). N.d. Autismiliitto. Viitattu 15.1.2021. <https://www.autismiliitto.fi/>

Aspergerin oireyhtymä. N.d. Suomen mielenterveys Ry. Viitattu 15.1.2021. <https://mieli.fi/fi/kehitt%C3%A4mistoiminta/mielenterveysosaaminen/nuoren-mielen-ensiapu/aspergerin-oireyhtym%C3%A4>

Attwood, T. 2012. Aspergerin oireyhtymä lapsuudesta aikuisuuteen. Kouvola: Solver palvelut. Kehitysvammaliitto.

Autismia on monenlaista (selkokielineen). N.d. Autismiliitto. Viitattu 1.2.2021. [https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo/diagnosointi/diagnoosimuutos/diagnoosi_muuttuu_\(selkokieli\)](https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo/diagnosointi/diagnoosimuutos/diagnoosi_muuttuu_(selkokieli))

Autismikirjon diagnosointi muuttuu. N.d. Autismiliitto. Viitattu 1.2.2021. <https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo/diagnosointi/diagnoosimuutos>

Cahill, S., de las Heras, C., Forsyth, K., Kielhofner, G., Melton, J., Prior, S. & Raber, C. 2008. Model of Human Occupation: Theory and Application. Chapter 15: Observational Assessments p. 207-236. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins. 4th edition.

Gutman, S., Raphael, E., Ceder, L., Khan, A., Timp, K. & Salvant, S. 2010. The Effect of a motor-based, social skills intervention for adolescents with high-functioning autism: two single-subject design cases. *Occupational therapy international*, Volume 17 (4). Viitattu 3.5.2021.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/oti.300>

Kalliopuska, M. 1995. *Sosiaaliset taidot*. Helsinki: Painatuskeskus.

Keponen, R. & Piikki, S. 2016. *Viestintä- ja vuorovaikutustaitojen arviointi (ACIS-FI)*.

Kielhofner, G. 2008. *Model of Human Occupation: Theory and Application*. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins. 4th edition.

Kielinen, M., Loukusa, S., Mattila, M-L. & Moilanen, I. 2012. Autismikirjon häiriöt lapsilla ja nuorilla. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*. 128 (14). Viitattu 26.1.2021. <https://www.duodecim-lehti.fi/lehti/2012/14/duo10395?keyword=irma%20moilanen>

Koulunkäynti ja opiskelu. N.d. Autismiliitto. Viitattu 26.1.2021. https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo/aspergerin_oireyhtyma/koulunkaynti

Kuntoutuminen. N.d. Autismiliitto. Viitattu 26.1.2021. https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo/aspergerin_oireyhtyma/kuntoutuminen

Leppämäki, S., Moilanen, I., Sumia, M., Tani, P. & Voutilainen, A. 2016. Autismikirjon häiriöt ja niiden samanaikaisuus ADHD:n kanssa. *Duodecim Käypä hoito*. Viitattu 29.1.2021. <https://www.kaypahoito.fi/nix00918>

Leppämäki, S. & Niemelä, A. 2014. Minne Aspergerin oireyhtymä katosi? *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*. Viitattu 14.2.2021. <https://www.duodecim-lehti.fi/lehti/2014/9/duo11635?keyword=Sami%20Lepp%C3%A4m%C3%A4ki>

Model of Human Occupation. N.d. Adapted from Kielhofner 2008, 108. Viitattu 28.1.2021. <https://musculoskeletalkey.com/model-of-human-occupation/>

Neuropsykologit. 2013. Ohjeita lasten ja nuorten sosiaalisten vuorovaikutustaitojen tukemiseksi. HYKS Lastenneurologia. Viitattu 19.1.2021. [https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/ammattilaisille/hairiot/Documents/Ohjeita lasten ja nuorten sosiaalisten vuorovaikutustaitojen tukemiseksi.pdf](https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/ammattilaisille/hairiot/Documents/Ohjeita%20lasten%20ja%20nuorten%20sosiaalisten%20vuorovaikutustaitojen%20tukemiseksi.pdf)

Oksitosiini-hormoni saattaa terästä autistilapsen sosiaalisia kykyjä. N.d. 2016. Molecular Psychiatry, Volume 21. Uutispalvelu Duodecim. Viitattu 3.5.2021. <https://www.duodecim.fi/2016/08/29/oksitosiini-hormoni-saattaa-terastaa-autistilapsen-sosiaalisia-kykyja/>

Romagnoli, G., Leone, A., Sansoni, J., Tofani, M., De Santis, R., Valente, D. & Galeoto, G. 2019. Occupational Therapy's efficacy in children with Asperger's syndrome: a systematic review of randomized controlled trials. Viitattu 3.5.2021. http://www.clinicaterapeutica.it/2019/170/5/12_GALEOTO.pdf

Sensorisen integraation teoria ja terapia. N.d. Coronaria. Viitattu 20.4.2021. <https://www.coronaria.fi/toimintaterapia/sensorisen-integraation-teoria-ja-terapia/>

Szatmari, P., Bryson, S., Streiner, D., Wilson, F., Archer, R. & Ryerse, C. 2000. Two-year outcome of preschool children with autism or Asperger's syndrome. The American Journal of Psychiatry, Volume 157 (12). Viitattu 3.5.2021. https://ajp.psychiatryonline.org/doi/10.1176/appi.ajp.157.12.1980?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori%3Arid%3Across-ref.org&rfr_dat=cr_pub++0pubmed&

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuokko, T. 2014. Aspergerin kanssa oppii elämään. Terveudeksi! 3/2012. Viitattu 4.2.2021. <https://www.apteekki.fi/terveydeksi/hoidossa/aspergerin-kanssa-oppii-elamaan.html>

7-9-vuotiaan sosiaalinen kehitys. 2020. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 20.1.2021. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/7-9-v/7-9-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>

9-12-vuotiaan sosiaalinen kehitys. 2019. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 20.1.2021.

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/9-12-v/9-12-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>

Liitteet

Liite 1. Apukysymykset haastatteluun

Miten olet tukenut sosiaalisissa sekä vuorovaikutustilanteissa esimerkiksi perheenjäsenten kesken? Entä opettajien tai toisten lasten kesken?

Missä yleensä toteutat toimintaterapiainterventioita? (esimerkiksi koulussa, kotona vai työpäikällä)

Minkälainen ikähaarukka sinulla on suurinpiirtein ollut Asperger-asiakkaiden kohdalla?

Kauanko yleensä työskentelet keskimäärin asiakkaidesi (Asperger-lapsen) kanssa?

Kauanko olet työskennellyt toimintaterapeuttina? Kauanko tästä ajasta olet työskennellyt lasten parissa?

Liite 2. Tiedoksiinto haastateltaville toimintaterapeuteille

Miina Risikko tutkii opinnäytetyössään, miten Asperger-lasten sosiaalista ja vuorovaikutuksellista osallistumista voidaan tukea ja kuinka lapsen taidot ovat kehittyneet toimintaterapiasuhteen aikana/loppupuolella. Tämä haastattelu tehdään osana opinnäytetyötä, joka valmistuessaan julkaistaan Jyväskylän ammattikorkeakoulun Theseuksessa. Opinnäytetyön aineistonkeruuta

varten haastattelut nauhoitetaan. Haastattelujen aineistoa käsitellään huolellisesti ja saatu aineisto tullaan hävittämään asianmukaisesti opinnäytetyön julkaisun ja arvioinnin jälkeen. Opinnäytetyössä käytettävä haastatteluaineisto on saatavilla vain opinnäytetyöntekijälle sekä opinnäytetyön ohjaajille. Haastattelussa saatu aineisto käsitellään ja avataan niin, ettei yksittäisiä henkilöitä pystytä millään tavalla tunnistamaan. Haastateltavalla henkilöllä on oikeus vetäytyä tutkimuksesta haastattelun aikana milloin tahansa ilmaisemalla sen suorittavalle opiskelijalle.

Annathan vielä suostumuksesi tiedonantajana haastatteluun, haastattelun nauhoittamiseen ja aineiston käsittelyyn vastaamalla tähän tiedoksiintoon sekä sanallisella varmistuksella haastattelutilanteessa.